

آشنایی با عملیات بدر

بعد از عملیات خیبر، دشمن علاوه بر سازماندهی سپاه‌های اول، دوم، سوم و چهارم، اقدام به تشکیل فرماندهی شرق دجله و رده‌های مواضع پدافندی در سراسر منطقه جنوب کرد و در مسیر آب راه‌ها و در داخل نیزارها کمین‌هایی قرار داد تا در صورت هجوم نیروهای ایرانی، نقش هشدار دهنده و تاخیری داشته باشند.

همچنین از نزدیکی نیروهای شناسایی به خط دشمن نیز ممانعت به عمل آورد و به منظور زیر نظر داشتن هرگونه تحرک و داشتن دید کلی بر هور و اطراف آن دکل‌های متعددی را نصب کرد.

• شهید مهدی باکری / دفاع مقدس / شهدای دفاع مقدس

گذشته از کمین و نصب دکل‌ها، در آب راه‌ها موانع قابل ملاحظه‌ای ایجاد کرد که گذشتن از آن‌ها بسیار سخت و بلکه غیر ممکن می‌نمود. بعد از این موانع، سیل بندی هم مشرف بر آب به عرض 12 متر و ارتفاع 2 متر احداث کرده و بر روی آن سنگرهای متعددی تعبیه، که از سه جهت، دارای دید کافی بر روی آب بود.

در حالی که دستیابی به یک جناح از دشمن در شمال بصره و قطع جاده مهم بصره - العماره، که می‌توانست منطقه مانور مناسبی را برای عملیات‌های آینده به سمت بصره و یا العماره باز نموده و دروازه جدیدی را برای ورود به مناطق خشکی جدید بگشاید، هم چنان به عنوان یک هدف مهم تلقی می‌شد؛ عواملی هم چون تجربیات به دست آمده از عملیات خیبر در خصوص الزامات پشتیبانی و تاکتیکی و عملیات آبی و خاکی، جبران بسیاری از نواقص و کمبودهای مهندسی موجود در عملیات مذکور، در اختیار داشتن جزایر مجنون به عنوان مناطق واسط و سرپل که امکان تمرکز نیروها و انتقال تجهیزات به جلو را تسهیل می‌نمود، موجب شدند منطقه غرب هورالهوریه مجدداً برای انجام عملیات بزرگ بعدی انتخاب گردد.

اهداف عملیات

دستیابی و تسلط بر جاده العماره - بصره و نیز راهیابی به مرکز اصلی هورهای غرب دجله - که استان‌های ناصریه، بصره و العماره را احاطه کرده است - و هم چنین تسلط بر شرق دجله همراه با انهدام نیرو از جمله اهداف این عملیات بود.

هم چنین تسلط بر شرق دجله همراه با انهدام نیرو از جمله اهداف این عملیات بود. هم چنین، پاکسازی پاسگاه‌های ترابه، بلال، ابولیله و نیز روستاهای البیضه، الصخره، پد خندق و انهدام پل‌های العزیر، خندق و ... در حد شمالی منطقه عملیات؛ و پاکسازی روستاها و انهدام پل‌هایی همچون جوبیر و ... در حد جنوبی منطقه در دستور عملیات بود.

منطقه عملیات

منطقه عملیات در غرب هورالهیوزه واقع است که از شمال به ترابه و زحیه و از جنوب به القرنه و کانال سوئیب محدود می گردد. این منطقه دارای دو نوع طبیعت متفاوت است: یک خشکی در قسمت غربی که حداقل عرض آن 2 کیلومتر در زحیه و حداکثر عرض آن 8 تا 9 کیلومتر در عزیر و الهاله می باشد و 2 هور بزرگ (هورالهیوزه در شرق و هورالحمار در غرب) این خشکی را احاطه نموده اند.

طول منطقه عملیات از ترابه تا الهویدی حدود 50 کیلومتر می باشد. زمین آن از جنس خاک رس نمکی و به حالت گرد است. در نزدیکی سیل بندهای هور نیز با نشست آب، منطقه حالت باتلاقی به خود می گیرد.

هم چنین، منطقه مذکور توسط رودخانه دجله به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم می شود که 3/4 خشکی منطقه در شرق رودخانه واقع است. جاده حساس و مهم بغداد - بصره نیز در غرب رودخانه واقع است.

وسعت کل منطقه عملیات اعم از خشکی و هور 1000 کیلومتر مربع می باشد که 250 کیلومتر مربع آن خشکی و مابقی آن هور می باشد، در این منطقه یکی از بزرگ ترین ذخایر نفت عراق موجود می باشد که دولت عراق مشغول بررسی و نقشه برداری آن شده بود.

استعداد دشمن

از منطقه قلعه صالح تا نهر سوئیب تحت فرماندهی نیروهای شرق دجله بود. استعداد و نحوه گسترش یگان های دشمن به صورت زیر بود:

- الف - فرماندهی دفاع الاهوار؛ از قلعه صالح تا الکساره؛ دو گردان کماندویی یوسف و عبدالله از لشکر 10. تیپ 2 کماندویی سپاه چهارم .
- ب - لشکر 35 پیاده؛ از منطقه الکساره تا نهر روطه. تیپ 429 پیاده با پیاده با 3 گردان . تیپ 94 پیاده با 3 گردان .

قاطع القادسیه، خالد، الصنادیه، صدام، دینار الثانی.
دو گردان کماندویی الفیحا و محمد قاسم از لشکر 5 مکانیزه.
نیروهای کماندو الشیبانی.

4 گردان تانک .

5 گردان توپخانه.

ج - فرماندهی نیروهای دفاع از بصره، از نهر روطه تا نهر سوئیب :

تیپ 93 پیاده با 3 گردان.

تیپ 703 پیاده با 3 گردان.

قاطع الشهید .

یک گردان تانک.

یک گردان توپخانه.

د - لشکر 31 پیاده ، از نهر سوئیب تا پاسگاه طلائیه:

تیپ 118 پیاده.

تیپ 49 پیاده.

تیپ 605 پیاده.

سه گردان توپخانه.

نیروهای که دشمن حین عملیات برای پاتک وارد منطقه کرد نیز عبارت بودند از:

لشکر 10 زرهی با تیپ های 17 و 42 زرهی و 24 مکانیزه.

لشکر گارد ریاست جمهوری با تیپ های 1 مکانیزه، 2 زرهی، 3 نیروی مخصوص و 4 زرهی.

لشکر 4 پیاده کوهستانی با تیپ های 5، 18 و 29 پیاده.

لشکر 6 زرهی با تیپ های 16 و 30 زرهی و 25 مکانیزه.

لشکر 1 مکانیزه با تیپ های 27 مکانیزه، 34 زرهی و 51 مختلط.

لشکر 5 مکانیزه با تیپ های 20 و 15 مکانیزه.

تیپ های 65، 66 و 68 نیروی مخصوص.

تیپ 10 زرهی.

قوای خودی

نیروهای عمل کننده در منطقه تحت پوشش سه قرارگاه عملیاتی و با فرماندهی مرکزی قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم به شرح زیر تشکیل گردیده بود:

قرارگاه نجف تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

لشکر 25 کربلا.

لشکر 14 امام حسین علیه السلام.

لشکر 5 نصر.

لشکر 7 ولی عصر (عج).

تیپ 15 امام حسن علیه السلام.

تیپ 18 الغدیر.

تیپ 21 امام رضا علیه السلام.

گردان های ویژه شهید صدر.

گروه 22 توپخانه (2 گردان).

گروه 40 توپخانه رسالت (1 آتشبار).

لشکر 77 پیاده ارتش.

محدوده عملیاتی قرارگاه نجف: از منطقه ترابه تا آب راه نینوا .

قرارگاه کربلا تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم هدایت نیروهای زیر را به عهده داشت:

لشکر 17 علی ابن ابی طالب علیه السلام.

لشکر 31 عاشورا.

لشکر 8 نجف اشرف.

لشکر 27 محمد رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم.

تیپ مستقل 44 قمرینی هاشم علیه السلام.

لشکر 21 پیاده ارتش با 9 گردان پیاده، 2 گردان مکانیزه و 3 گردان تانک.

لشکر 28 پیاده ارتش.

گردان های 327، 350، 347، القارعه، 397، 372، 364 و 343 توپخانه.

محدود عملیاتی قرارگاه کربلا: از جنوب خط حد قرارگاه نجف تا شمال پد الهویدی

قرارگاه نوح تحت فرماندهی قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم هدایت نیروهای زیر

را به عهده داشت:

لشکر 41 ثارا... .

تیپ احمد ابن موسی.

محدوده عملیاتی قرارگاه نوح: از پد الهویدی تا کانال سوئیب.

همچنین، دو قرارگاه ظفر 1 و 2 تحت نظر قرارگاه خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم برای

قرارگاه های نجف و کربلا منظور شده بود:

الف - قرارگاه ظفر 1

از سپاه، تیپ ویژه شهدا

از ارتش، تیپ 1 از لشکر 23 نوهده

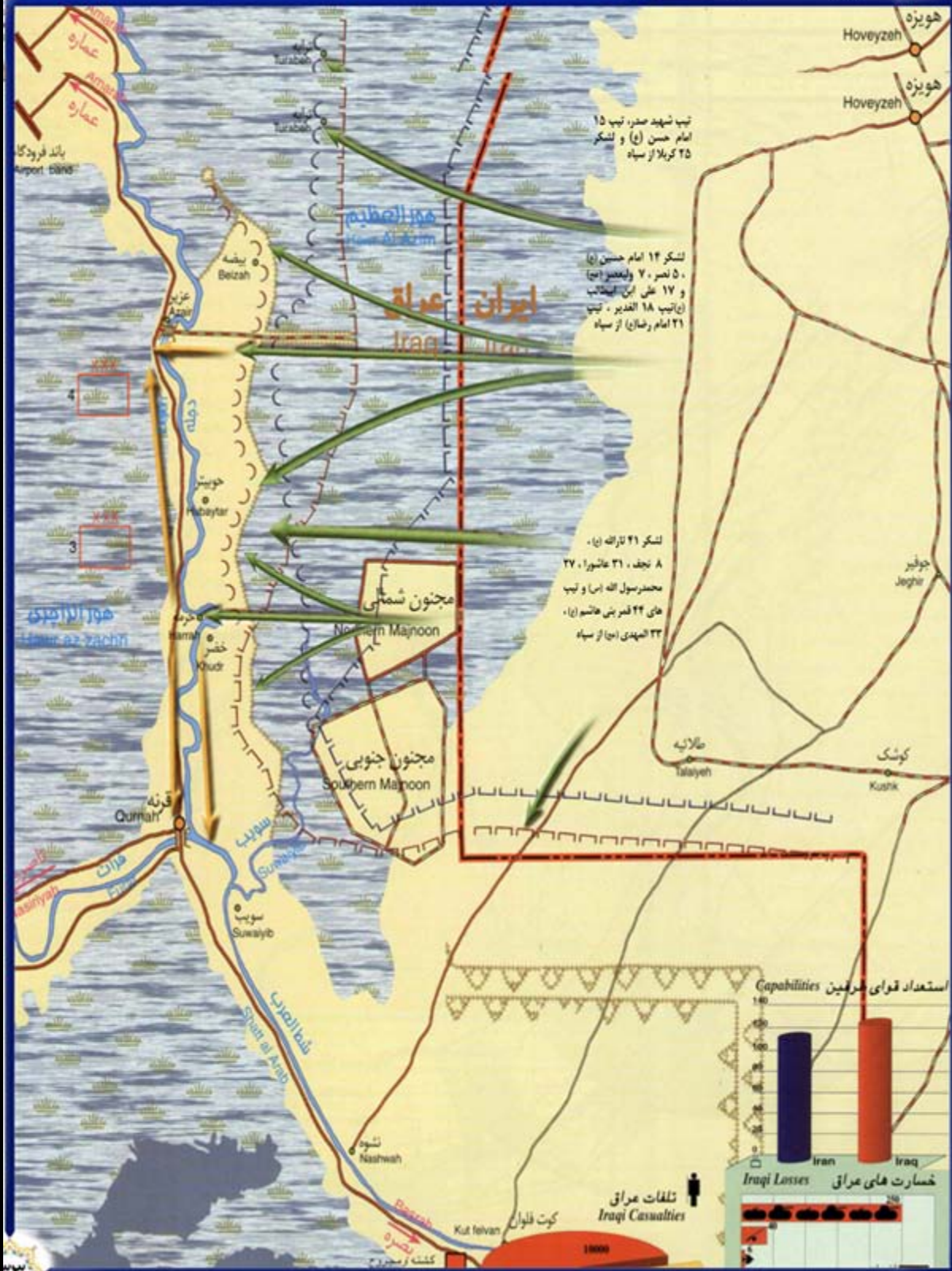
ب - قرارگاه ظفر 2

از سپاه، تیپ مستقل 33 المهدی (عج)

از ارتش، تیپ مستقل 55 هواپرد (4)

در مجموع، نیروهای عمل کننده سپاه عبارت بودند از: 31/345 بسیج، 13/964 وظیفه و 17010

پاسدار.

طرح عملیات

برای انجام عملیات، منطقه مورد نظر به دو محور شمالی و جنوبی تقسیم شد. محور شمالی به قرارگاه نجف، و محور جنوبی به قرارگاه کربلا واگذار شد.

قرارگاه نجف از شمال البیضاء تا امتداد آب راه جمل، و قرارگاه کربلا از شمال، مقابل آب راه جمل و روستای نخیره در شرق دجله؛ و از جنوب، منطقه القرنة (خط الهاله) وارد عمل می شدند. قرارگاه نوح علیه السلام نیز مأموریت داشت ضمن تصرف پدافندی و گسترش در آن محور، به

سوی پل زردان پیشروی کند و سپس کانال سوئیب را شکافته و آب را به سمت بصره جاری نماید.

هم چنین به دو قرارگاه فرعی ظفر و نجف 2 ماموریت های جداگانه ای به صورت احتیاط و نیز انجام عملیات فریب واگذار شد. به این ترتیب که قرارگاه ظفر می باید آماده می شد تا در صورت امکان به طریق هلی برد از عزیز به طرف شمال - در غرب روخانه دجله - حرکت کند. نجف 2 نیز ماموریت اجرای آتش روی جاده العماره - بصره و شمال پل العزیر به عهده داشت.

شرح عملیات

عملیات در ساعت 23 روز 1363/12/20 با اسم رمز مبارک یاالله، یاالله، یاالله و قاتلوهم حتی لاتکون فتنه، یا فاطمه الزهرا، یا فاطمه الزهرا، یا فاطمه الزهرا سلامالله علیه آغاز گردید و در همان ساعات اولیه، تمامی خطوط و استحکامات دشمن به سرعت در هم کوبیده شد.

در منطقه قرارگاه کربلا، لشکرهای 8 و 31 به سرعت خود را به خط دوم دشمن رسانده و در ساعت 2 بامداد پس از پاکسازی این خط که دارای تعدادی مین پراکنده نیز بود، به سمت دجله حرکت نمودند. تیپ 44 نیز پس از شکستن خط اول، سریعاً یک گردان 110 نفری انفجار را به همراه مواد لازم از روی جاده خاکی جوبیر به سمت پل فرستاد و در ساعت 02:30 اعلام کرد که پل بتونی جوبیر را از دو طرف منهدم نموده است.

در منطقه قرارگاه نجف، به علت وجود چند کمین در فاصله زیادی از خطوط اول دشمن، موج دوم نیروها که می بایست از آبراه های اصلی حرکت کنند با این کمین ها درگیر و در نتیجه متوقف شدند و تا ساعاتی بعد مشغول پاکسازی منطقه گردیدند.

یکی از یگان های قرارگاه نوح نیز در قسمت پد الهویدی و سیل بند اول دشمن به سیم های خاردار و موانع دشمن برخورد کرد و سپس با تعویض محور و حل مشکلات در ساعت 3 بامداد خط اول را شکسته و پاکسازی پد الهویدی را تا ساعت 03:20 به پایان رساند و سپس به سمت داخل پیشروی کرد.

در آغاز روشنایی صبح (ساعت 6) قرارگاه نجف پاکسازی خط اول خود را به جز البیضه به اتمام رساند در حالی که واحدهایی از لشکرهای 7، 5 و 14 روی خط دوم درگیر بودند. در این میان، نیروهای لشکر 25 به علت طولانی بودن مسیر خود تا صبح به هدف نرسیده و به عقب بازگشتند. منطقه ترابه نیز به طور کامل پاکسازی گردید.

پس از الحاق نیروهای قرارگاه کربلا در خطوط اول و دوم، لشکر 17 از سمت شمال به سمت دجله اقدام به پدافند به سمت شمال نمود و واحدهایی از لشکرهای 8 و 31 به کنار دجله رسیدند.

در منطقه قرارگاه نوح نیز لشکر 41، پد الهویدی و سیل بند اول را پاکسازی کرد.

با شروع روشنایی صبح، پاتک های دشمن نیز آغاز شد. فشارهای ممتد دشمن در طول روز اول منجر به بازپس گیری پد الهویدی و رخنه محدود در چند محور دیگر گردید. در شب دوم، واحدهایی از قرارگاه نجف در محور چهارراه دوم پد خندق و جنوب آن وارد عمل شدند. لیکن با مقاومت دشمن مجبور شدند به مواضع قبلی خود بازگردند. در این میان، قرارگاه کربلا موفق شد منطقه پیشرفتگی رودخانه دجله و جنوب جوبیر (کیسه ای) را تصرف و تامین نماید. هم چنین، واحدهایی از این قرارگاه موفق شدند خود را به دجله رسانده و ضمن وارد آوردن ضربات موثری بر دشمن، رو به جنوب پدافند نمایند.

با شروع روشنایی صبح روز دوم، پاتک های دشمن با شدت بیشتری آغاز گردید و تا پایان این روز موفق به تصرف سیل بند دوم و الصخره و رخنه در برخی نقاط سیل بند اول در جنوب و شمال پد خندق گردید.

در منطقه قرارگاه کربلا، پاتک های دشمن عمدتاً از منطقه الهاله به سمت همایون انجام شد که پس از انهدام تعدادی تانک و نفربر و به گل نشستن تعدادی دیگر، دشمن بدون نتیجه عقب نشست.

در روز سوم عملیات، با بمباران هوایی دشمن تعدادی از واحدهای قرارگاه نجف در وضع نامناسبی قرار گرفتند. چهار راه پد خندق نیز به دست دشمن افتاد و نیروهای خودی در 600 متری شرق این چهار راه مستقر گردیدند.

در شب و روز چهارم عملیات، واحدهای قرارگاه نجف در شمال چهارراه پد خندق به دلیل عدم الحاق به جنوب و نیز فشار دشمن، به مواضع اولیه خود عقب نشینی کردند. هم چنین یکی از واحدهای قرارگاه کربلا از خط صفین 3 به سمت شمال تک نمود که در بعضی از محورها تا جاده خندق پیشروی کرد، لیکن به دلیل عدم پاکسازی منطقه و نیز عدم الحاق با نیروهای قرارگاه نجف مجبور شد به خط صفین 3 باز گردد. سپس، پاتک های شدید دشمن به خط پدافندی صفین 3 آغاز شد. در این پاتک ها، دشمن نتوانست رخنه ای در خط پدافندی مذکور ایجاد کند.

در شب پنجم، قرارگاه کربلا با نیروهای باقی مانده خود به غرب دجله تک نمود. اگر چه این قرارگاه توانست ضمن انهدام نیروهای دشمن مستقر در شرق برگره، قسمت اعظم پل ابوهران را تخریب کند، لیکن با فشارها دشمن از سمت شمال، جنوب و جنوب شرقی تا صبح روز پنجم (1363/12/25) مجبور شد منطقه غرب دجله را به جز سیل بند غربی - در داخل کیسه ای - را تخلیه کند.

با روشنایی صبح روز پنجم پاتک های دشمن با شدت تمام آغاز گردید و تا بعد از ظهر این روز دشمن موفق به ایجاد رخنه در کناره شرقی دجله و برهم زدن آرایش پدافندی خودی گردید. آتش توپخانه دشمن نیز از این روز شدت گرفته و خطوط اول و دوم و سیل بند عقب آب راه ها را مورد هدف قرار داد.

با روشنایی صبح روز ششم، پاتک های دشمن ادامه یافت که در ساعت 10 صبح خط صفین 3 به طور کامل به پشت جاده النهیر، جمل 3 منتقل شد. با فشار دشمن و پراکندگی واحد های خودی وضعیت خط بسیار نامساعد بود. بر همین اساس و به دلیل عدم تضمین برای حفظ خط پدافندی شمال منطقه با توجه به این که در صورت شکستن خط فوق، تمامی نیروهای منطقه درخطر انهدام قرار می گرفتند، تصمیم گرفته شد عقب نشینی شود.

این عقب نشینی از ساعت 5 بعد از ظهر 1363/12/26 آغاز شد و تا ساعت 10 شب به پایان رسید و پل پد چهارم در چند نقطه منهدم و قطع گردید. منطقه ترابه و پد خندق تا 700 متری شرق چهار راه پد در دست نیروهای خودی باقی ماند.

در شب 1364/1/2 دشمن به روستای ترابه پاتک کرد که با دادن 16 اسیر و تعدادی تلفات مجبور شد عقب نشینی کند.

نتایج عملیات

طی عملیات بدرعلاوه بر تلفات سنگین که به دشمن وارد شد، بیش از 500 کیلومتر مربع از منطقه هور از جمله روستاهای ترابه، لحوک، نهروان، فجره و نیز جاده خندق به طول 13 کیلومتر، که فاصله آن با جاده العماره - بصره 6 کیلومتر است، به تصرف نیروهای خودی درآمد.

لازم به ذکر است که پس از این عملیات، عراق با استفاده از پشتیبانی هوایی و موشکی خود به حملات گسترده به شهرها و مناطق مسکونی و نیز کشتی های حامل نفت ایران مبادرت ورزید.

تلفات و خسارات وارده به دشمن

تلفات و خسارات وارده به دشمن طی عملیات بدر به شرح ذیل می باشد:

- کشته و زخمی شدن بیش از ده هزار نفر.
- به اسارت در آمدن 3200 نفر.
- انهدام 250 تانک و نفربر
- انهدام 40 قبضه انواع توپ.
- انهدام 200 خودرو.
- انهدام 60 قبضه انواع خمپاره انداز.
- انهدام 15 دستگاه مهندسی.
- انهدام 4 هواپیمای V - PC .
- انهدام 2 هواپیمای میگ و سوخو.
- انهدام 4 هلی کوپتر.
- به غنیمت گرفته شدن 50 قبضه انواع خمپاره انداز.
- به غنیمت گرفته شدن 2 دستگاه رازیت.

سرداران و فرماندهان شهید در عملیات بدر:

در جریان عملیات بدر، مهدی باکری، فرمانده لشکر 31 عاشورا، عباس کریمی، فرمانده لشکر 27 محمد رسول الله(ص)، ابراهیم جعفرزاده، فرمانده تیپ 18 الغدیر، ولی الله چراغچی، فرمانده تیپ 21 امام رضا(ع)، اسماعیل صادقی، مسؤول ستاد لشکر 17 علی بن ابیطالب(ع)، علی تجلابی، فرمانده آموزش قرارگاه خاتم الأنبیاء(ص)، عبدالحسین برونسی، فرمانده تیپ جوادالائم(ع) و حجة الاسلام شاه آبادی که از مجتهدین و فرزند آیت الله شاه آبادی استاد اخلاق و عرفان امام(ره) بودند به شهادت رسیدند.

منبع: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه